

Sònia Gainza. Directora del programa Apropa Cultura, de Catalunya

“En la cultura hi ha un fre pel que fa a la inclusió”

▣ “Obrim portes a totes les arts escèniques i a museus a col·lectius que mai han tingut l'oportunitat de viure de prop la cultura”

▣ “Caldria comptar amb una llei que fixés l'accessibilitat a la cultura, tal com s'ha fet a l'escola, on s'ha avançat molt en inclusió”

Clara Ribas

Barcelona

Sovint oblidem que la cultura és un dret. En totes les seves vessants, a més de fer gaudir, també ha de servir per dignificar la persona i normalitzar la seva inclusió plena en la societat. Amb l'objectiu d'aconseguir aquesta integració —en concret, la dels col·lectius de persones amb necessitats especials— l'any 2006 naixia una iniciativa a l'Auditori de Barcelona, que ara que és a punt d'entrar en la majoria d'edat, s'ha estès a tot Catalunya, i a totes les arts escèniques. Apropa Cultura és una xarxa de programadors culturals que s'uneixen per facilitar l'accés a les persones en situació de vulnerabilitat sota el guiatge de les entitats socials.

Què aporta Apropa Cultura?

Obre portes a col·lectius que mai han tingut l'oportunitat de viure de prop la cultura. En alguns llocs, a l'inici, hi ha hagut resistència, però han vist que una vegada al mes, o només acceptant algunes reserves, es podia fer. Les persones d'aquests col·lectius també són ciutadans, de Barcelona, de Catalunya, i també tenen una necessitat de cultura. I perquè estan en una situació determinada no n'han tingut mai l'oportunitat.

El programa està consolidat?

Es pot dir que sí. Ara les entitats saben que sí, per exemple, volen anar al Palau de la Música, és més còmode fer-ho a través nostre. I de fet els ho demanaran des del mateix Palau. I als equipaments els va bé perquè està tot, diguem, endreçat. A més, a través de la primera experiència amb el programa, entren al nostre web i descobreixen el gran ventall de possibilitats que oferim. I els programadors han descobert un món en què hi ha moltes més recomptes del que sembla.

A quines recompenses es refereix. Emocionals?

Atendre persones amb necessitats especials sempre et dona

Sònia Gainza va començar al departament de màrqueting de l'Auditori. Ara dirigeix Apropa Cultura ■ ORIOL DURAN

més que el que dones tu. Curiosament, tu et penses que ho fas per donar vida a la gent, i normalment és al revés, en treus molt més tu. El fet que vingui un públic tan diferent, també et remou coses. Fan preguntes que no fan a ningú, i per a alguns professionals tenir-los de públic ha estat una experiència molt més alligadora del que es pensaven.

Us heu trobat resistència a canviar la mirada?

Ens hem trobat de tot. Tenim els convençuts, que d'entrada ja col·laboren. Tenim els que fan el mínim, però crec que, de fet, això és un camí. Un cop aconseguïssis fer una mica, provoques aquest canvi de mirada. Es pot dir que aconseguïssis que aixequin el peu del fre.

Creu que hi ha un fre respecte a l'accés a la cultura?

Sí, en el món de la cultura conti-

nuem trobant-hi frens. Per part de les entitats, a vegades hi ha por: “S'avorriran, no serà per a ells. No aguantaran una visita comentada...” I els diem que estem preparats per fer-ho dinamitzat. Que ho provin. Hi ha barreres mentals que encara cal tombar. Però s'avança.

Així, es va descobrir com fer arribar la cultura a tothom?

La cultura no pot ser per a uns privilegiats. I el problema és tot el bagatge que tenim, prejudicis, apriorismes. Jo encara he parlat amb alguns particulars que parlen de “minusvàlids”, o amb paternalisme. És a aquestes persones a les quals cal acompanyar perquè segurament encara no han viscut situacions en què s'han sentit com modes parlant o vivint experiències amb persones de col·lectius diferents al seu. Jo mateixa he descobert un món que no coneixia i ha estat per una

raó molt personal.

Quina és aquesta raó personal? La vol explicar?

I tant! El mateix any que començava l'Apropa Cultura, fa dotze anys, rebia el diagnòstic de la meua filla de 6 mesos amb discapacitat intel·lectual greu. I recordo que un company em va dir “i això és un problema ara?” No ho va ser. Al contrari, em va connectar molt més.

En quin sentit, es va sentir més connectada?

Parlant amb altres mares que han tingut una filla amb discapacitat, vam coincidir que això et connecta amb tota la diversitat en general. Si viatjo en metro i veig una persona que demana, me la miro d'una altra manera que si me l'hagués mirat abans de tenir la meua filla. Ara puc dir que em fa il·lusió poder acompanyar en aquesta evolució de mirada que he fet jo,

que he pogut fer, perquè la puguin fer més persones.

Hi ha hagut evolució en la societat. Això ha contribuït a obrir aquestes portes?

Aquesta expansió i aquestes ganes de fer, tu diries que té a veure amb l'evolució pròpia del coneixement que hi ha també dels col·lectius diferents. Com a societat també ens hem obert molt. Per descomptat. Tots hem anat aprenent el que hem pogut, això o va paral·lel. A vegades som nosaltres que avancem i a vegades, la societat. Aquesta mirada oberta que tenen ara els programadors de Catalunya és la prova d'aquesta evolució.

Tenir altres tipus de públic és

Per als professionals tenir un públic inclusiu també és enriquidor”

un repte per als professionals?

Sí, el professional també ha d'estar disposat a tenir un públic que no actua com se suposa. Necessitem la complicitat del director, dels músics o dels actors. Una de les coses que a vegades ens demanen és que hi hagi una mica de llum de sala, i en algun cas als actors se'ls feia estrany veure el públic. Però després deien que també havia estat interessant.

Cap on cal anar per ampliar aquest canvi de mirada?

És tan important que hi hagi qualsevol política d'inclusió, de portar-los a les platees, però també portar-los a l'escenari. No es tracta d'anar fent cosetes per a ells, s'han de fer amb ells. Cal ajudar a avançar la societat cap a aquesta mirada més amable, més inclusiva, més facilitadora, menys estigmatitzant, menys pedagògica. I sobretot més tranquil·la, que sigui tot més normal, no passa res. En aquest sentit, hem de fer el camí que està fent l'escola. L'escola ja és inclusiva. En aquest cas ja existeix una llei que ho fixa.

No hi ha una llei en polítiques d'inclusió a la cultura?

No. I és fonamental que hi sigui. Moltes coses ni caldrien si haguessim compartit l'aprenentatge i n'haguéssim fet una llei. Perquè hi ha moments que no se sap com actuar. No hi ha una llei que digui que als espectacles

ha d'haver-hi tota mena de públic. En l'oferta cultural, com a les escoles, hi hauria d'haver un percentatge fixat de localitats per a aquests col·lectius. Si hem demostrat que una cosa és important, que és transformadora, per a la societat, per al teatre, per a les entitats, que el dret a accedir a la cultura fa millors persones, que no han tingut el dret, el que hem de fer és poder-ho normalitzar. Cal reforçar el concepte de cultura social.

Apropa Cultura arriba a la majoria d'edat estesa per tot Catalunya. És veritat que va néixer en un despatx de l'Auditori?

Exactament. L'any 2006. Ja teníem peticions d'entitats socials, i el patronat va decidir que valia la pena iniciar un projecte social. Amb el lideratge de la pedagoga musical que ja s'ocupava de la formació educativa a la casa, l'Assumpció Malagarriga, va néixer un programa amb el nom Auditori Apropa.

Vau buscar les complicitats de l'Ajuntament de Barcelona i la Generalitat de Catalunya?

La idea era trobar un suport no econòmic. Que ens presentessin les federacions, les entitats i aprofitar la seva xarxa, que ja existia. Vam aprendre molt perquè ens ho van fer canviar tot. Va ser un aterratge, realment, de molts mesos.

Com contacten per primera vegada amb les entitats?

Vam fer una reunió aquí a l'Auditori amb la Federació de Persones amb Discapacitat, la Federació de Persones amb Discapacitat Física i Intel·lectual, amb entitats que portaven temes d'addiccions, o de persones sense llar, etc. Al cap de tres mesos van veure els primer resultats, i vam rebre les primeres subvencions, ja que el projecte s'emmarcava dins dels programes d'inclusió.

Les entitats van respondre?

De seguida, cada federació es va posar en contacte amb la seva gent, i va convidar les seves entitats que es registrassin al web d'Auditori Apropa. Per presentar-los el projecte es van fer unes trobades presencials en què cada programador explicava una mica els concerts que es farien i els donàvem pautes per assistir-hi. I ells podien presentar alguns dubtes, com ara poder marxar a la mitja part, venir només a la segona part, com havien d'anar vestits. I donàvem eines a això, per preparar-ho, perquè l'experiència fos de més gaudi. I nosaltres també vam anar aprenent. Una de les lliçons la vaig rebre en una visita que vaig fer a Can Planas, que treballa amb persones sense llar.

Què hi va aprendre?

Em van explicar que quan hi havia una convocatòria, posaven una llista de deu places i dues de reserva, per si hi havia alguna

Sònia Gainza, fotografiada en un espai de l'Auditori, des d'on es gestiona Apropa Cultura ■ ORIOL DURAN

La gestió d'Apropa Cultura

Més de 100.000 experiències

Teatres, auditoris, festivals, espais singulars i museus de tot Catalunya obren les seves portes perquè els col·lectius als quals va dirigit Apropa Cultura tinguin accés a la seva programació habitual. Gràcies a la complicitat de programadors culturals públics i privats, institucions i mecenes, les persones ateses per centres i entitats socials poden gaudir d'espais i experiències úniques. Els equipaments paguen una quota i, a canvi, tenen accés al web del programa, des d'on poden gestionar les peticions que els arriben. En el públic hi ha persones amb discapacitat intel·lectual, amb problemàtica social derivada de malaltia mental, amb trastorn de l'espectre autista, amb discapacitat física, auditiva o visual, amb gent gran, o amb persones amb addiccions. També hi ha persones en privació de llibertat, migrades, refugiades, de minories ètniques, dones que han patit violència de gènere, persones sense llar o persones en risc d'exclusió social.

El programa s'ha exportat a Mallorca i Menorca, al País Basc (on s'ha rebatejat com a Gertu Cultura, o a Madrid, on s'anomena Acerca Cultura, i ja ha estat presentat en fòrums europeus perquè s'ha comprovat que no existeix cap altra iniciativa semblant.

Durant l'any 2023 s'han convocat més de 100.000 experiències culturals. Actualment compta amb més de 2.800 centres socials adherits, més de 200 equipaments i festivals, i més de 2.400 propostes diferents cada temporada.

baixa. La llista, per ella mateixa, ja tenia un poder transformador. Les persones que s'hi apuntaven es preparaven durant dies, demanaven unes sabates, un desodorant. No calia recordar-los que s'havien de dutxar. Ja ho sabien. I molts altres detalls que indicaven com n'era d'important allò que estava passant. I en aquesta visita també va sortir la pregunta de si podia ser possible anar a algun altre lloc a més de l'Auditori.

I comença l'externalització del programa?

Les persones que portaven Can Planas i també altres veus es preguntaven si, després de veure com havia anat de bé i el bé que havia fet venir a l'Auditori, si seria possible fer el mateix, per exemple, amb el Teatre Nacional, que el tenim aquí al cantó. Es pot dir que estàvem demostrant, d'alguna manera, que el que oferíem era necessari. Per això vam decidir proposar-ho als quatre grans.

Els quatre grans?

De tant en tant, es feien reunions, per diferents temes, en-

tre l'Auditori, el Teatre Nacional, el Mercat de les Flors i El Lliure. Llavors, el director de l'Auditori, Joan Oller, va decidir exposar-los el programa. A més, la Generalitat va dir que no podia anar destinant diners per inclusió de manera individual, que calia fer una cosa conjunta. I així va néixer Apropa Cultura.

I la proposta es va rebre bé entre les entitats?

Els vam presentar el nou web i,

Apropa Cultura ha crescut de baix a dalt. És de tots i de totes, i això el fa únic"

tot i que els va agradar, hi va haver una pregunta que em va cridar l'atenció: "Si anem al Lliure o al Nacional, ens tractaran tan bé com a l'Auditori?" Calia mantenir la qualitat en el tracte. Alguns col·lectius, només per la manera com els saludes, ja se senten acceptats, ja estan còmodes. Altres volen passar totalment desapercebuts i entrar quan tothom ja està assegut. Calia, doncs, exportar la formació al personal. I també vam trobar altres camins per completar les experiències que vivien.

Quins altres camins?

Uns psicòloga d'un col·lectiu que va venir ens va explicar que

un sol concert de la Banda a l'Auditori havia aportat alegria durant dies a les persones a les quals tractava. I aleshores l'Assumpció va dir que calia donar eines per poder allargar els beneficis d'haver vingut. Així vam començar també la formació d'educadors socials, de la mateixa manera que feiem formació de mestres, ho vam fer amb educadors socials.

Formar educadors socials amb la música? No existia una formació així?

Amb la música i amb l'art. Vam crear Educa amb l'Art, adreçat als professionals de l'acció social per saber com fer gaudir de les arts en el dia a dia les persones amb les quals treballen. O com treballar les emocions a partir de la música, o la imaginació. Això no existia. I això es va traslladar també al Teatre Nacional i al Lliure amb activitats formatives sobre teatre. Calia obrir portes a la formació. Pensar no només en escoles, sinó en centres socials, no pensar només en mestres, sinó en educadors socials.

I, a més, Apropa Cultura va arribar a més equipaments?

La Generalitat va considerar que calia anar fora de Barcelona. Així vam posar-nos en contacte amb l'Atlàntida de Vic, Temporada Alta a Girona... Alguns, com és el cas de Girona, s'hi van sumar de seguida, perquè, de fet, ja ho estaven fent a la seva manera. En altres llocs, en canvi, ens van dir que ells ja feien alguna cosa semblant i que no els interessava.

En un moment determinat es va incorporar al programa la Fundació La Caixa?

El 2012 la Generalitat va reduir les ajudes. I vam contactar amb la Fundació La Caixa. Ens vam entendre però van voler que hi integréssim els museus. Ara estem a tots els museus i espais emblemàtics. Ens van ajudar a fer un pla de viabilitat. I la veritat és que va ser molt dur a l'inici, perquè els museus tenien uns horaris diferents i calia adaptar-s'hi, tant per part de les entitats com per part dels professionals. Però ara funciona perfectament.

Actualment, quins són els reptes que té Apropa Cultura?

Amb la plantilla actual que hi ha no podem assumir més creixement. Cal abordar el creixement natural del programa. L'Auditori, amb molta generositat, va acollir, diguem-ne, el moment en què l'Apropa era una *star-up*. Però ara l'estructura està molt tensionada. I amb el creixement que hem tingut és important intentar no morir d'èxit. Cal fer un pas endavant i plantejar una solució de futur entre tots. Perquè l'Apropa Cultura és una iniciativa que ha nascut de baix a dalt i ara és de tots i totes. Això el fa únic. ■